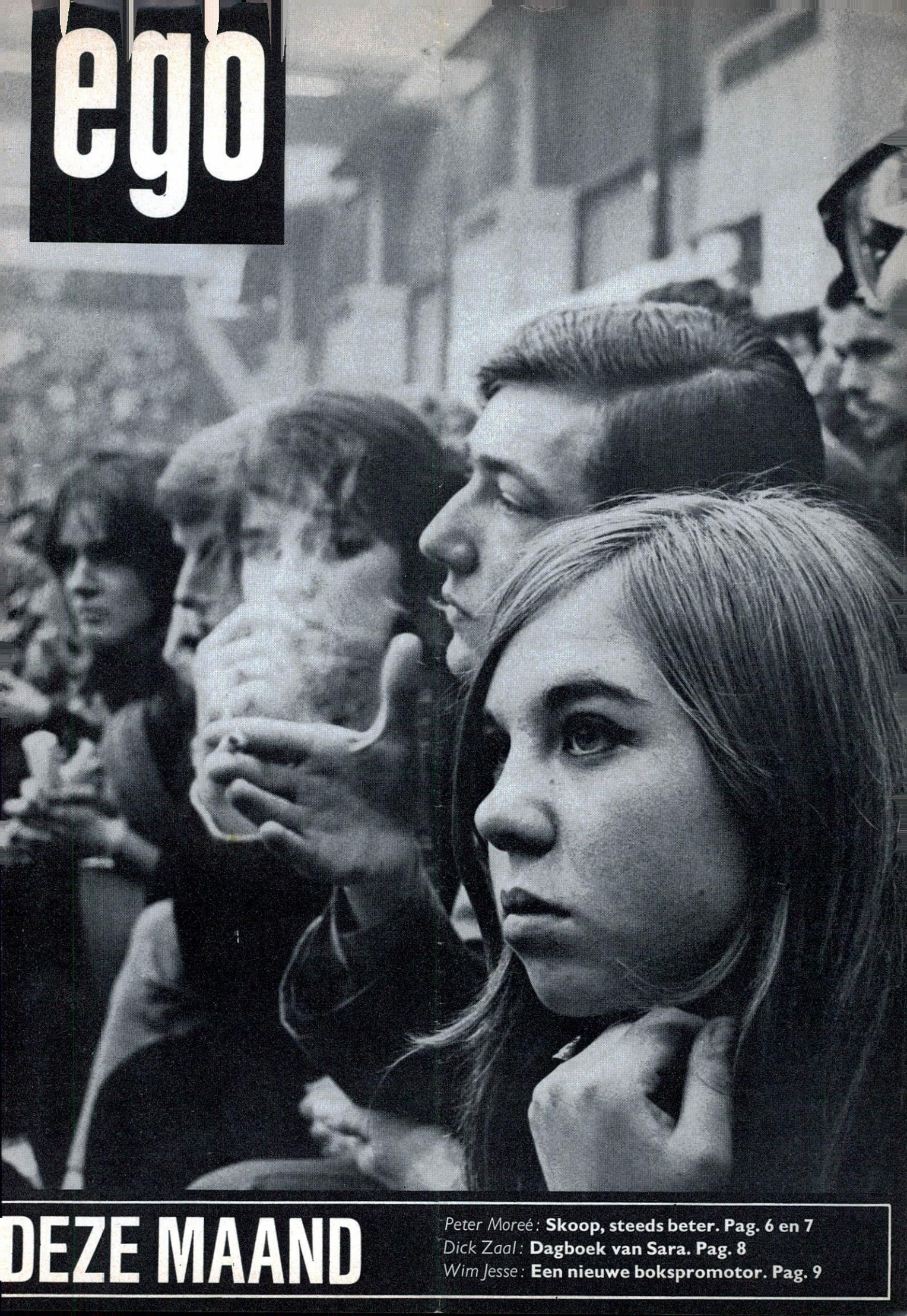

ego

DEZE MAAND

Peter Moreé: **Skoop, steeds beter.** Pag. 6 en 7

Dick Zaal: **Dagboek van Sara.** Pag. 8

Wim Jesse: **Een nieuwe bokspromotor.** Pag. 9

Arbeidsvoorwaarden

Kort geleden moest ik om verschillende redenen in België zijn, en van mijn verblijf daar heb ik gebruik gemaakt om met Belgen van verschillende levensbeschouwelijke achtergronden te praten over de processen die in de Nederlandse samenleving in het algemeen, en in het Nederlandse leger in het bijzonder, aan de gang zijn. Natuurlijk kwam daarbij de geestelijke verzorging ter sprake, het bloed kruipt nu eenmaal waar het niet gaan kan. In dat gesprek is mij duidelijk geworden dat, bij alle kritiek die wij hebben, en bij alle onvervulde wensen die er nog bij ons leven, in Nederland toch werkvoorwaarden voor de geestelijke verzorgers bestaan waar men in het buitenland alleen nog maar van dromen durft. Het spreekt vanzelf dat bij mij voorop staat het feit dat er Humanistische Geestelijke Verzorging is in de Nederlandse strijdkrachten. In geen enkel land ter wereld bestaat zoiets, en ik meen daaruit te mogen concluderen dat de Nederlandse samenleving in dit opzicht een voorbeeld is van ernst maken met verdraagzaamheid en tolerantie. Er is alle reden dat nog eens met een gevoel van voldoening te constateren.

In datzelfde gesprek bleek overigens ook dat er hoop bestaat op het instellen van iets soortgelijks als Humanistische Geestelijke Verzorging in de Belgische strijdkrachten, en van een van de eisen die door de overheid aan de geestelijke verzorgers worden gesteld ben ik niet weinig geschrokken.

Afziende van sommige in de praktijk misschien hinderlijke verschillen in rangonderscheiding en kleur van de uitmontering, bleken alle geestelijke verzorgers de eed van trouw af te moeten leggen. Dat, zo werd mij verteld, was traditie, en als er Humanistische Geestelijke Verzorgers zouden worden toegelaten, zouden ook zij daaraan moeten meedoen.

Ik meen dat ik hier mijn aanstaande collega's ernstig moet waarschuwen, daarmee ook tegelijk te kennen gevend hoe gelukkig ik ben met de Nederlandse situatie. Een geestelijk verzorger die officier is, is geen geestelijk verzorger meer. Hij zal wel eens wat goeds kunnen bereiken, maar daarover gaat het niet. Voor een geestelijk verzorger is er maar een instantie waaraan hij gehoorzaamheid verschuldigd is. Afhankelijk van zijn denominatie zal ook de instantie een andere zijn, maar de militaire overheid hoort daar niet bij. Ten opzichte daarvan behoort de geestelijk verzorger vrij te staan, en niet met door een eed gebonden handen. Overigens meen ik dat dat niet alleen voor geestelijk verzorgers geldt, maar bijvoorbeeld ook voor artsen, en misschien ook wel voor de functionarissen van de Sociale Dienst. Intussen zouden mijn Belgische vrienden, als zij hun werk net zo opvatten als wij, van die eed een *conditio sine qua non* van behoren te maken.

Teruggekomen bij mijn uitgangspunt meen ik dus nog eens dat de Nederlandse Strijdkrachten, in casu onze Minister van Defensie, ons in dit opzicht behoorlijke arbeidsvoorwaarden hebben gegeven.

Natuurlijk betekent dit niet dat wij in Nederland ons op de borst kunnen kloppen, en ons zelf aan de rest van de wereld als voorbeeld gaan stellen, want ook hier leven bij de Geestelijke Verzorgers nogal wat onvervulde wensen. Pratend over onze eigen situatie wordt nog steeds als een duidelijke achterstelling ervaren door mij zowel als door mijn collega's dat wij door ons kleine aantal niet overal waar we zouden moeten zijn, ook werkelijk kunnen verschijnen. Het stille verwijt in de ogen van commandanten zowel als van soldaten moet altijd weer worden beantwoord met de opmerking dat je nu eenmaal maar op een plaats tegelijk kunt zijn.

Door de nood gedwongen moeten wij dus vaak een keuze doen, daar waar we helemaal niet zouden willen kiezen, omdat alle alternatieven even belangrijk zijn. Ook onze eventuele Belgische collega's zullen in hun aanlooptijd met dit probleem moeten kampen, omdat men naast de honderd aalmoezeniers, de tien Predikanten, en de ene Rabbijn, ook daar voorlopig een klein aantal vrijzinnig Consulanten zal aanstellen. Sterkte, broeders!

H. J. VAN SANDWIJK

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

Nr. 6, juni
9de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
*Bureau Hoofdraadsman,
Coomherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 - 2878*

Vaste medewerkers:

Nico Haasbroek

Wim Jesse

Peter J. Morée

Rien Robijns

Bert Vuijsje

Tom Weerheijm

Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Discussie! Waar anders dan in Amsterdam! Foto: Leonard Freed.

De onnavolgbare Van Morrison

JAZZ

In 1966 en 1967 gonsde ons land, althans het popwereldje, van de geruchten rond de Noordierse groep Them. Op de één of andere manier had deze groep zich in ons land flinke populariteit weten te verwerven, en toen hij uiteen viel ontstond er enige paniek.

Them

Them is een groep waarvan het verhaal waarschijnlijk nooit zal worden geschreven, om de dooeenvoudige reden dat niemand het kent. Waarschijnlijk omdat ze niet hadden verwacht zoveel succes te behalen als ze kregen, hebben de jongens zich weinig zorgen gemaakt over het zorgvuldig optekenen van al hun opnamegegevens.

Terwille van de eenvoud — maar wie zegt dat de waarheid daarmee is gediend — houden we het op deze gegevens: Them is begonnen als een instrumentale formatie, onder leiding van de gitarist Billy Harrison, samen met een bassist en een drummer. Zij kwamen niet ver, en trokken een zanger aan, na enkele maanden al: Van Morrison.

Een eerste plaat deed niets, een tweede — Baby, please don't go — maakte een vreemde kronkel door de hitparade: Toen Them na de introductie van de plaat in Londen teleurgesteld vertrok omdat hij niet aansloeg moesten ze al na korte tijd het groene Ierland weer achter zich laten omdat hij alsnog was gaan stijgen.

Medio '65 kwam een eerste L.P. van de groep uit, Angry Young Them.

Van de L.P. kwamen twee hitsingles: Mystic Eyes en het tot op de dag van vandaag beroemde Gloria. De leiding van de groep was intussen in handen gekomen van Morrison, een sterke persoonlijkheid, een artiest van den bloede zagezgd, die met zijn nukken en grillen voor veel spanningen in de groep zorgde. Het aantal wisselingen in de bezetting van Them is dan ook niet exact na te gaan, en in 1966 is de groep definitief uiteen gevallen.

Van Morrison

Wie overbleef was Van Morrison, componist van de meeste nummers van Them, toen 21 jaar oud. Hij zag het allemaal niet meer zitten, was een gekweld man. Geruchten gingen als zou hij zich in een klooster hebben teruggetrokken, ziek van het popgebeuren. Geruchten. Zeker is, dat hij in maart 1967 een tocht door Nederland maakte, daarbij begeleid door Cuby en the Blizzards. Kort hierna vertrok Van naar de Verenigde Staten, waar hij met de producer van de Them-platen, Bert Berns, hits zou gaan maken.

Dat viel allemaal nogal mee, of tegen, net hoe je het zien wilt, maar toen dan uiteindelijk Brown Eyed Girl uitkwam bleek, dat hij tot heel wat in staat was. De complete L.P. die hij onder leiding

van Berns maakte — Blowin' Your Mind — bewees dat eens te meer.

Nog steeds echter bleef Van onvolgbaar. Niemand wist ooit veel precieze mededelingen over hem te doen, noch over zijn werken en leven, noch over platen en optredens. In 1968 kwam Bert Berns te overlijden, Berns die altijd de zaken voor Van had opgeknapt. De gevolgen bleven niet uit. De artiest Morrison lag snel weer overhoop met zijn manager en platenbazen, een weinig geschikt klimaat om tot grote muzikale prestaties te komen.

Het tegendeel bleek waar. Het kenmerkende van Morrison's stem is de veelheid van stemmingen die hij er mee kan aangeven. Dan weer zacht, zwevend, dan gekweld of gedreven. Vooral in wat neerslachtiger nummers komt die stem het beste tot zijn recht, een doordringend geluid van iemand die op de één of andere manier slechte tijden meemaakt. Het resultaat van Van's slechte tijden was een prima plaat: Astral Weeks.

Werd hij op Blowin' Your Mind begeleid door een rhythm & bluesachtig orkest dat in alle stemmingen meeging, op Astral Weeks heeft Van enkele echte jazzmusici achter zich, waarvan met name bassist Richard Davis en drummer Conny Kay op enige faam konden bogen. 1969 schrijven we nu, en Astral Weeks behoort tot de uitzonderingen. Door zijn kwaliteit, door zijn genre. Want laten we wél zijn, dit was eigenlijk geen pop. Hier stond een zanger die van de blues alles weet, en the blues-feeling in iedere noot legt. Het moet dan ook aan Van's reputatie met Them te danken zijn dat hij wordt beoordeeld en gewaardeerd door de pop-liefhebbers die, zou Frank Sinatra een gelijkwaardige plaat hebben gemaakt (zou, zei ik) niet eens hadden opgekeken.

Moondance

En zo komen we waar we nu zijn. De derde langspeler van Van Morrison, Moondance (Warner Bros WS 1835).

Een plaat die alle goeie dingen van de twee vorige heeft, en daarbij nog pluspunten. De wat losse begeleiding van Blowin' Your Mind en de vlakke van Astral Weeks is vervangen door een hechte groep die ook weer uit de jazzwereld moet komen, jaren '50 zou ik zeggen.

De composities zijn bijna stuk voor stuk prachtig, en Van zingt als nooit te voren. Ontelbaar zijn de nuances die hij weet aan te geven, in klank, in tempo. Neem daarvoor alleen al de eerste twee nummers van de plaat, It Stoned Me en Moondance. Het eerste hangt, al swingend, tegen de rhythm & blues aan, het tweede is lichtvoetig, vol blijde hoop, precies wat je je voorstelt van 'een prachtige nacht voor een moondance.'

Dan These Dreams Of You, met een geijkt R&B-sax en -orgelgeluid. Brand

New Day geeft de stemming van Van bij het aanbreken van betere tijden, wat hem, blijkens dit nummer, nu ook weer niet ineens aan het juichen zet, hoogstens een tevreden glimlach ontlokt. (Zou op de hoefoto's, waar hij hoogstens onverschillig, en meestal zeer introvert kijkt.)

Everyone is een van mijn favoriete nummers, samen met Moondance eigenlijk.

Het geheel is een prachtige plaat, tijdloos, plaatsloos. Want eigenlijk hoort Van in de jazz-hoek, of bij de soul misschien. Dan zou hij bij Stevie Wonder hebben moeten staan, maar dat kan niet, omdat die nu eenmaal de beste is.

Gelukkig dus maar dat Van de popwereld vanuit een andere hoek is binnengevallen. Een reden te meer om bij het beluisteren van Moondance met dank en tevredenheid terug te denken aan Them.

JAN STOOFF

Twee leden van Them.

Humanisten, waarheen? II

In het vorige artikel heb ik een beschrijving trachten te geven van de maatschappelijke ontwikkeling van de laatste jaren en van de consequenties die dat, ook voor de humanistische beweging, in Nederland heeft. Mijn belangrijkste conclusie was dat het Humanistisch Verbond een bundeling van actie-centra zou moeten worden die zich op gevarieerde wijze zouden moeten bezighouden met het maatschappelijk leven. Uiteraard niet in de vorm van een politieke partij maar in de vorm van een geestelijke en zedelijke beweging die vanuit een humanistische achtergrond bepaalde impulsen aan de maatschappelijke ontwikkeling zou kunnen toevoegen.

Als een noodzakelijke voorwaarde voor een dergelijke ontwikkeling van het Humanistisch Verbond zag ik een duidelijke scheiding tussen het Humanistisch Verbond als bundeling van actie-centra en het omvangrijke werk van geestelijke verzorging en vorming dat in de loop der jaren binnen het Humanistisch Verbond is tot stand gekomen. Op deze gedachte wil ik thans allereerst wat verder ingaan.

Waarom acht ik deze scheiding zo noodzakelijk? Omdat m.i. de activiteiten die zich in de komende jaren binnen het Humanistisch Verbond zouden moeten ontwikkelen en de uitbouw van het werk van geestelijke verzorging en vorming elkaar wederzijds in de weg staan. Immers, indien het mogelijk zou blijken het Humanistisch Verbond om te zetten in een aantal actie-centra die daadwerkelijk aan de maatschappelijke ontwikkeling gaan deelnemen in de vorm van acties en uitspraken en wellicht ook in de vorm van protesten en demonstraties dan zal blijken dat de vastkoppeling van het Humanistisch Verbond aan allerlei overheidsinstituten waarin verzorging en vorming plaats heeft, en de daaruit voortvloeiende financiële relaties een hinderlijke belemmering vormen. Natuurlijk zal het altijd mogelijk blijven om rationeel en bewust de verschillende zaken te blijven onderscheiden maar vooral onbewust zal aan een voortdurende beïnvloeding niet te ontkomen zijn. Men kan psychologisch gezien niet tegelijkertijd zijn plaats binnen het establishment verdedigen en révolteren tegen het establishment. Een beweging die in vrijheid haar gang wil gaan om dat te doen wat in de huidige situatie vanuit humanistisch oogpunt gewenst is kan en mag zich niet binden aan de machtsstructuren van de overheid.

Zuigkracht

Daar komt bij dat de opname van het werk van geestelijke verzorging en vorming binnen het raam van het Humanistisch Verbond voortdurend, zoals in het verleden is gebleken, een zodanige zuigkracht op mensen en financiën uitoefent dat allerlei andere zaken eerst op de tweede of derde plaats aan de orde

komen. En dat is een onaantvaardbare gang van zaken voor hen die het Humanistisch Verbond willen omzetten in een levende beweging.

Het is dan ook niet toevallig dat men vandaag in het Humanistisch Verbond nogal eens stemmen hoort die menen dat het werk van verzorging en vorming, zoals dat vooral plaats heeft binnen overheidsinstituten, frustrerend werkt op de taken die het Verbond in werkelijkheid zou moeten aangepakken. Nu zijn die stemmen er wel altijd geweest maar ze krijgen m.i. in het licht van de huidige ontwikkeling steeds meer de wind in de zeilen.

Vrijheid

Het bovenstaande geldt ook in omgekeerde richting. Voor de ontwikkeling van verzorging en vorming is een blijvende, te nauwe, relatie met het Humanistisch Verbond ongewenst.

Immers, indien het realiseerbaar zou zijn om het Humanistisch Verbond om te zetten tot een bundeling van actie-centra dan is het ongewenst dat de geestelijke verzorging met deze acties wordt vereenzelvigd. De humanistische geestelijke verzorging is er niet om het humanisme te verkondigen of te propageren of om activiteiten die van humanistische actie-centra uitgaan te ondersteunen.

In het vervolg van dit artikel zal blijken dat wij wel degelijk de geestelijke verzorging zien als een stimulans tot kritische en toegewijde deelname aan het maatschappelijke leven maar niet in deze zin dat daarbij door de geestelijke verzorging partij wordt gekozen voor bepaalde opvattingen en activiteiten.

Geestelijke verzorging is nog altijd in onze ogen een proces waarin de geestelijk verzorger anderen behulpzaam is bij het veroveren van eigen meningen, opvattingen en overtuigingen. Iedere eenzijdige beïnvloeding in een bepaalde richting is daarbij een belemmering.

Humanistische geestelijke verzorging die zich leent voor propaganda voor het humanisme of het Humanistisch Verbond of voor humanistische activiteiten pleegt verraad aan haar eigen beginselen.

Naarmate in het Humanistisch Verbond centra ontstaan die zich nadrukkelijker associëren met bepaalde maatschappelijke opvattingen en bewegingen zal de humanistische geestelijke verzorging er nauwlettender op moeten toezien dat zij de voor haar werk noodzakelijke vrijheid en onafhankelijkheid bewaart.

Dat betekent allerm minst dat er in de geestelijke verzorging niet een blijvende en intense belangstelling zal zijn voor de activiteiten die zich vanuit het Humanistisch Verbond ontwikkelen maar zij zal zich daar nimmer mee mogen vereenzelvigen.

Voor de individuele geestelijke verzorger betekent dit dat hij wel degelijk zal

kunnen deelnemen aan die activiteiten die hem persoonlijk aantrekken maar hij zal zich ervan bewust moeten zijn dat hij niet als geestelijk verzorger is aangesteld om zijn persoonlijke opvattingen te propageren.

Gesteld kan worden dat binnen het raam van een bepaalde geestelijke verzorging de opvattingen van een individueel geestelijk verzorger gerelativeerd worden door het feit dat een andere geestelijk verzorger weer andere opvattingen heeft. Een werkelijk gevaar ontstaat eerst als een groep geestelijke verzorgers zich collectief met bepaalde opvattingen vereenzelvigd en deze dan tot uitgangspunt van de geestelijke verzorging maakt.

Wat is geestelijke verzorging?

Wij geloven dus dat het mogelijk en nodig is om de geestelijke verzorging en vorming en het Humanistisch Verbond in de toekomst een onafhankelijke positie van elkaar te geven.

Dat zou b.v. kunnen door de geestelijke verzorging en vorming uit het Humanistisch Verbond te lichten en onder te brengen in een apart orgaan, bestuurd door geestelijke verzorgers, bestuurlijke en financiële deskundigen en door deelnemers. Zo'n orgaan zou onafhankelijk van het Humanistisch Verbond moeten bestaan en dus ook niet door mankracht of financiën van het Humanistisch Verbond op de been moeten worden gehouden. Daarnaast zou het Humanistisch Verbond een eveneens onafhankelijke organisatie moeten zijn die haar mankracht en financiën zou kunnen aanwenden voor deelname aan het proces van maatschappelijke ontwikkeling. In een dergelijke situatie zou uiteraard een herijking van doel en methoden van de geestelijke verzorging noodzakelijk zijn.

In het verleden is geestelijke verzorging als regel gezien als een puur levensbeschouwelijke taak. Het was óf het binnenvoeren binnen een bepaalde overtuiging met alle opvattingen van wereldbeschouwing en zedelijk gedrag die binnen die overtuiging golden (óf en zo werd het als regel in humanistische kring gezien) het behulpzaam zijn bij het zelfstandig zoeken en hanteren van een levensovertuiging. Maar altijd was het gericht op het objectieve en blijvende, op God, op de eeuwigheid, op de mens, op de blijvende waarden en beginselen.

Kortom het was een zaak van theologie en/of filosofie en het kon zich bij wijze van spreken, voltrekken zonder dat mensen of samenlevingsproblemen er bij betrokken werden.

Daardoor werd geestelijke verzorging voor velen een bezigheid die zich ver hield van het maatschappelijk gebeuren. Vanzelfsprekend werd de geestelijke verzorging ongeloofwaardig op hetzelfde moment dat mensen zich niet meer in de eerste plaats afvroegen of God, de hemel en allerlei eeuwige zekerheden beston-

den maar hoe je je in een bepaalde concrete situatie zou kunnen redden. De geestelijke verzorgers die dan met hun gehele ballast van theologische en filosofische waarheden en waarden kwamen aandrigen werden als niet ter zake doend aan de kant gezet.

En daarmee is de geestelijke verzorging in het slop terecht gekomen. In deze crisis heeft een heroriëntatie plaats. Vandaag zijn geestelijke verzorgers als regel bereid om alle oude zekerheden achter zich te laten en zich met de mens van vandaag onbevengend te buigen over de concrete situatie en zich af te vragen wat er gezegd en gedaan kan worden.

Oude waarden

Daarmede zijn de oude waarden niet zonder meer verloren gegaan. Begrippen als liefde, gerechtigheid en vrijheid gelden ook vandaag nog maar je kunt er in zijn algemeenheid niets meer mee doen. Dat we liefdevol en rechtvaardig behoren te handelen wordt ook vandaag niet ontkend maar de vraag is veeleer: wat is in een bepaalde concrete situatie nu liefdevol en rechtvaardig handelen en hoe komen we tot toepassing daarvan. Waar dan bij komt dat de mensen, en met name de jonge mensen, van vandaag tot de ontdekking komen dat ondanks alle gefilosofeer van vroeger over liefde, gerechtigheid en vrijheid de menselijke samenleving overstelpt is met allerlei situaties waarin van liefde, gerechtigheid en vrijheid geen sprake is. En dat bovendien al die vele instituten die de mond vol hebben van schone waarden vaak de ergste sta-in-de-wegs zijn voor de realisering van die waarden. Dat schept het onbehagen en het wantrouwen waarin het welhaast onmogelijk is om op de oude weg voort te gaan.

We hebben als geestelijke verzorgers ook een aantal van onze eigen zekerheden verloren. Ben ik, om slechts één voorbeeld te nemen, er vandaag nog zeker van dat het huwelijk altijd beter is dan een commune-samenleving of een vrije liefde? Zelfs het maatschappelijk nut van het huwelijk kan vandaag niet meer als zekerheid worden gehanteerd. Als slechts op dit ene punt onzekerheid was ontstaan dan zou het waarschijnlijk geen ramp zijn maar wie weet eigenlijk nog een terrein te nemen waar de zekerheden nog zonder meer gelden?

Zeker, ik weet dat er ook vandaag nog mensen zijn die de oude zekerheden hanteren met dezelfde vanzelfsprekendheid als vroeger maar hen benijd ik allerminst. Toch probeer je steeds weer voor jezelf om onder woorden te brengen wat vandaag als geestelijk verzorger je taak is. De doelstelling kan dan niet langer zijn de directe verkondiging van uitgangspunten en fundamenteën, maar wordt meer en meer een geëngageerd meedenken over de leefbaarheid van de samenleving, een proces waarin uitgangspunten en fundamenteën en de fei-

telijkheden en gebeurtenissen van en in de samenleving elkaar wederzijds – en veelal kritisch – beïnvloeden. Geestelijke verzorging wordt steeds meer het op gang brengen en houden van 'n proces, waarin de jonge mens de gelegenheid krijgt zich in vrijheid te ontplooiën tot een kritisch en toegewijd deelnemer aan de menselijke samenleving.

De geestelijk verzorger van dit ogenblik moet het zelf aandurven te leven met twijfel en kritiek, hij moet zich kunnen ontdoen van oude zekerheden en taboes, hij moet het experiment niet schuwen, hij moet vanuit eigen aandrang de openheid liefhebben en de ontmoeting met anderen begeren, hij moet zich kunnen ontdoen van alle autoritaire aanvechtingen, hij moet inspraak eisen en geven, kortom, hij moet een man zijn van zijn tijd en niet van het verleden. Geestelijke verzorging wordt daardoor van een paternalistische overdracht van waarheden tot een gezamenlijk kritisch en toegewijd zoeken naar mogelijkheden.

Instituut

We hebben in dit blad al vele malen getoond dat de geestelijk verzorger in de strijdkrachten zich niet behoort te vereenzelvigen met het militair apparaat. Hij is er voor de man en niet voor de organisatie. Het zou haast vervelend worden als ik dat relaas hier nog eens zou herhalen.

Maar dit keer wil ik verder gaan: in werkelijkheid kan een geestelijk verzorger zich met geen enkele organisatie vereenzelvigen. Niet alleen niet met het militaire apparaat maar ook niet, als in het geval van de humanistische raadslieden, met het Humanistisch Verbond.

Voor de geestelijk verzorger bestaat er uiteindelijk slechts één relatie waaraan hij onwankelbaar trouw moet zijn, n.l. de relatie tussen zijn cliënt en hemzelf. Al het andere komt uiteindelijk op de tweede plaats.

Daarmede wordt natuurlijk niet bedoeld dat alle organisaties de geestelijk verzorger onverschillig moeten laten, maar bij eventuele keuze van belangen mag er voor de geestelijk verzorger geen twijfel bestaan. Wie zich dan in de eerste plaats dienaar van een instituut of apparaat voelt is in mijn ogen als geestelijk verzorger verloren. Dat houdt in wijder verband in, dat de geestelijke verzorging zich er ook altijd voor zal moeten houden om zich tot het geïnstitutionaliseerde establishment te rekenen. Zelfs als hij daardoor wordt bezoldigd zal hij zich onafhankelijk moeten gedragen.

Hetgeen ook inhoudt dat hij in wezen niets te maken heeft met allerlei gedragspatronen die hem vanuit dat establishment bereiken. Er kan geen sprake van zijn dat het de taak is van de geestelijk verzorger om algemeen erkende gedragspatronen te behouden en in stand te houden. Ieder van het algemeen

erkende afwijkend gezagspatroon kan even goed zijn!

Gedrag

en bepaald gedrag kan in de ogen van de geestelijk verzorger nooit verkeerd zijn omdat het anders is dan de meeste mensen gewend zijn te doen. Dat geldt niet alleen voor persoonlijk afwijkend gedrag maar ook voor maatschappelijk afwijkend gedrag. Daarmede is natuurlijk niet alle afwijkend gedrag goed gepraat maar wel gesteld dat de afwijking niet bij voorbaat verkeerd is omdat het een afwijking is. Waarbij komt dat steeds meer kritiek ontstaat op algemeen erkend gedrag dat soms al sedert eeuwen als juist en goed wordt erkend. Voor de geestelijke verzorger geldt ook hier dat hij zichzelf vrij en zelfstandig zal moeten opstellen en daardoor anderen in staat zal moeten stellen om kritisch en toegewijd tot eigen gedragsmogelijkheden te komen. Daarbij geldt niet dat goed is wat algemeen erkend of afwijkend is maar wat in het gezamenlijk en individueel beraad als juist wordt erkend. Bij de maatstaven die daarbij worden gehanteerd zal zowel de kern van de oude waarden als de feitelijke beoordeling van concrete situaties een rol spelen.

Dat bij dit alles de positie van de geestelijk verzorger zowel tegenover het institutionele deel van de samenleving als tegenover de cliënt opnieuw zal moeten worden overwogen, ervaar ik als een voordeel. Voor alles zal de geestelijke verzorging in deze tijd moeten oppassen voor een proces van verstarring.

H. LIPS

Zabriskie Point

FILM

Michelangelo Antonioni heeft in zijn laatste film Zabriskie Point al het mogelijke aangegrepen om het contact, dat hij al had opgebouwd in Blow Up, met de jeugd niet te verliezen.

Voor deze film heeft hij van zijn opdrachtgevers vrij mandaat gekregen, daarmee een fiasco riskerend. Gelukkig voor hem en voor de toeschouwer is Zabriskie Point bijna overal geaccepteerd, al zullen er enkelen zijn geweest die gebleesd hebben bij de paringscène van leden van The Living Theatre.

Antonioni blijkt ook nu weer zijn ideeën verrassend te hebben gelanceerd. Het spelen met kleur, het localiseren en situeren van achtergrond en personages is hem voortreffelijk gelukt. Men moet echter wel bedenken dat het Amerikaanse landschap, waar Antonioni maandenlang heeft rondgebanjerd, bij uitstek geschikt is om er met een gevoelig camera-oog bij de hand te filmen.

Zabriskie Point is het verhaal van een student aan een Amerikaanse college, die betrokken raakt bij een vechtpartij tussen betogende studenten en het verweer van de Nationale Garde. Tijdens een van die 'conflicten' wordt een politieman gedood. De student denkt, omdat ook hij gewapend was, dat hij het dodelijke schot heeft gelost, en vlucht in een gestolen vliegtuigje. In de woestijn ontmoet hij een meisje dat daar rondzwervt op zoek naar een meditatie-leermeester. Zij leren elkaar intiem kennen bij Zabriskie Point; daar besluit de jongen het vliegtuig terug te brengen en zich bij de politie te melden. Bij zijn terugkeer op het vliegveld wordt hij opgewacht door gewapende leden van de Nationale Garde en wordt doodgeschoten. Het meisje keert terug naar haar baas (minnaar?) en zij wordt daar gewaar hoe zinloos haar leven was; zij vlucht en ziet dan de luxueuze villa van haar baas vele malen voor haar ogen ontploffen. De laatste beelden zijn door Antonioni met popart-achtige effecten verfilmd. Boekenkasten, een televisietoestel, kapstokken vol kleren explodeerden vertraagd, de brokstukken dalen als voeder in een vissekom op de toeschouwer neer. Zabriskie Point heeft een neiging naar langdradigheid, veel gedeelten zijn gelukkig vol vaart. Een zwijnestel is het niet geworden.

PETER MORÉE

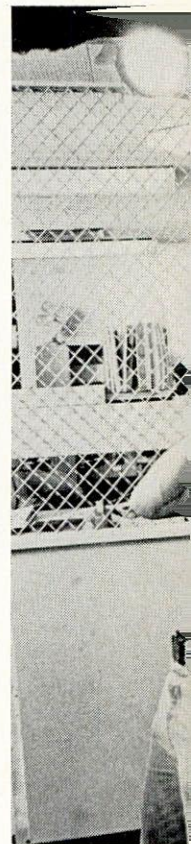

BIJ DE FOTO'S

Boven: Het meisje zoekt in de woestijn naar haar meditatieleraar.

Rechts: De jongen wordt gearresteerd na de rellen op de universiteit.

Onder: De jongen is gevlucht met het vliegtuig, dat is geland in de woestijn.

SKOOP - steeds beter

Het is vrij ongebruikelijk om een maandelijks magazine en dan nog wel eentje over film te recenseren. Dergelijke tijdschriften zijn er alleen ter informatie van lezer, geïnteresseerde en betrokkene en niet zo zeer ter bespreking in een (ander) periodiek. Maar dit keer is er alle reden toe, want SKOOP - Kritisch Filmforum, jaargang VI-nummer 5-6 bezit ditmaal voldoende kwaliteit en kwantiteit, een bespreking waard dus.

De redactie (Charles Boost, Rob du Mée en assistent Ab van Ieperen) heeft een kostelijk nummer doen verschijnen over de Italiaanse film anno 1970. Boost zelf schrijft een beknopte inleiding, een voorgeschiedenis, waarin hij mijns inziens terecht stelt dat Italië DE papieren bezit op cinematografisch gebied. Hij staakt zijn stelling met bewijzen: Leonardo da Vinci kende het principe van de donkere kamer, Giambattista Della Porta, een Napolitaan uit de 17de eeuw, construeerde een eerste model van de camera obscura, en Fioteo Alberini, die, op 11 november 1895, opgaf uitvinder te zijn van een door hem ontworpen projectie-apparaat.

Gelukkig heeft Italië het niet bij deze uitvinding gelaten. Er zijn echt wel andere dingen op filmgebied gebeurd, bijvoorbeeld de in 1912 gerealiseerde twee uur durende verfilming van Sienkiewicz' roman Quo Vadis, die in de Verenigde Staten een ware openbaring bleek en daar de markt openbrak voor de langere film en zo ook van invloed was bij de makers van historische spektakelstukken.

Filmexplosie

Echter, pas na 1945 kwam de ware filmexplosie in Italië. Men had zich eerst moeten ontworstelen aan het regime van Mussolini, die overigens nimmer van de film als propagandavorm gebruik heeft kunnen maken, maar de filmindustrie presenteerde zich toen ook daadwerkelijk. Er was zelfs een soort beginselverklaring van de hand van Alberto Lattuada in 1945 in het juni-nummer van Film d'oggi: 'We lopen in lompen? Laten we iedereen onze lompen laten zien. We zijn overwonnen? Laten we naar onze rampspoed kijken.' Etc., etc. Daarmee was ook de stoot gegeven tot een kanalisering van een filmische gedachte: het (overbekende) neo-realisme. Bij de Italiaanse filmregisseurs uit die tijd spreekt eenzelfde mentaliteit als jaren later bij hun Britse collega's van het zg. gootsteen-realisme: een film-drama dat zich ontwikkelde in nauwe samenhang met hoofdpersoon en omgeving, de reacties uit die omgeving, van medeleven tot de ergste graad van onverschilligheid. Wellicht de bekendste film uit die periode is De Sica's Fietsendieven.

Korte bloei

Het neo-realisme heeft een korte bloei gekend, wat echter niet uitsluit dat deze

stroming van blijvende invloed is geweest op het verdere verloop van de Italiaanse film. Want bijna alle regisseurs bewogen zich steeds meer de 'diepte' in: het zoeken naar een waarheid en naar een eigen identiteit met een steeds minder wordende optimistische gedachte, of zoals Vittorio de Sica het uitdrukte in een interview: 'Wij wilden elkaar recht in het gezicht zien en elkaar de waarheid zeggen, ontdekken wie wij werkelijk waren en het geluk zoeken'. Maar de filmgeneratie na De Sica heeft ook dat niet gevonden. Het zou, zo schrijft Ch. Boost eindigen in een zwijnestel.

Verder in dit dubbelnummer van Skoop een kostelijk interview dat de Italiaanse schrijver Alberto Moravia heeft gehad met Michelangelo Antonioni naar aanleiding van diens filmische belevenissen met Zabriskie Point (zie ook elders op deze pagina) in Gods own country: de Verenigde Staten van Amerika. Moravia weet Antonioni tot werkelijk zinnige uitspraken te bewegen, al zijn die niet voor iedereen te begrijpen. De regisseur is het duidelijkst met zijn stelling: 'Mijn relatie tot Amerika weerspiegelt de verdeeldheid van het Amerikaanse volk in twee zeer onderscheiden categorieën: aan de ene kant, voor twee-derde irriterende, onverdragelijke mensen; anderzijds een derde van geweldige mensen. De eersten zijn middenstanders, de tweeden de jongeren. Bij de laatsten tref je een totale ongeïnteresseerdheid aan in geld, duidelijkheid, onbevooroordeeld, revolutie en vernieuwing. De middenstand zou ik 'n klasse van maatschappelijke gekken willen noemen, omdat ze niettegenstaande hun vervreemding in de grond niet corrupt en vol goede wil zijn. De Europese bourgeoisie is wel corrupt en dus niet gek.'

Hangijzer

Moravia snijdt ook nog het hete hangijzer thema-verhaal aan. Antonioni antwoordt dan zeer fijntjes (en wellicht tot verbijstering van iedereen, die het zo goed dacht te weten): 'Eerst het verhaal, dan het thema. Ik heb bijvoorbeeld nog maar een maand geleden ontdekt wat het thema van Blow Up was'. (Noot: Blow Up is in 1968 gemaakt).

Niet de 'groten' komen in dit Skoop-nummer aan het woord, maar wel de regisseurs van het zogenaamde tweede plan. Philo Bregstein, heeft een fiks aantal gesprekken gevoerd met de meest vooruitstrevende filmvernieuwers in Italië. De gebroeders Taviani, Valentino Orsini, Salvatore Samperi, Enzo Doria, Bertolucci, en Pier Paolo Pasolini laat Bregstein uitvoerig aan het woord. Uit die hele reeks koos ik het gesprek dat hij had met Pasolini als het meest verhelderende kijkje in de tegenwoordige Italiaanse filmkeuken. Voor liefhebbers is f 4,25 dan ook niet te veel.

P.J.M.

Dagboek van Sara en andere verhalen

BOEKBESPREKING

Wanneer je de vraag tracht te beantwoorden waarom en waardoor de ene schrijver het wel haalt en de andere niet, de ene bekend en de andere onbekend is (en het waarschijnlijk ook altijd zal blijven), dan bemerk je al vrij snel dat je niet veel verder komt dan wat gissingen. Het kan aan de uitgever liggen die te weinig publiciteit maakt, aan de schrijver die te weinig aan de weg timmert, aan de thematiek die te weinig algemeen geldend, te lokaal en dus te beperkt is (de streekroman), of te zwaar, te 'gevaarlijk' is. De lezer herkent zichzelf wel in het verhaal, de novelle en de roman, maar deze herkenning is zo onaangenaam dat de lezer liever een boekje omgaat.

Een misschien wat laf zichzelf ontlopen, maar de konfrontatie met (eigen) eenzaamheid, tekort of abnormaliteit kan immers altijd nog. De lezer heeft toch ook zijn eigen vrijheden. Wanneer hij net fijn, vrijwel zonder problemen leeft dan mag hij toch zeker wel zo vrij zijn zich niet alles bewust te maken. Terecht! Zie je het los van de literatuur en andere kunstuitingen, dan maak je immers hetzelfde mee. Betrek je nl. alle hedendaagse maatschappelijke, politieke en de uit beide voortvloeiende intermenselijke problemen op jezelf, dan blijf je aan de gang. Je hebt, bij wijze van spreken, nauwelijks nog een (eigen) leven. Daarom, ook al weet je best dat de kunst in honderd van de honderd gevallen de neerslag is van die maatschappelijke en politieke conflicten, alles op z'n tijd s.v.p. ...

Zonder meer een handige redenering (wanneer je jezelf zo bezig hoort, moet je wel constateren dat er iets in zit). Jammer alleen dat de kunstenaar, in dit geval de schrijver, daar zelden vanuit gaat. Het is hem net even om iets anders te doen. Waarom, kan de lezer wanneer hij daartoe toch de behoefte gevoelt, bijvoorbeeld vinden op de flaptekst van B. Roest Crollius' — Dagboek van Sara en andere verhalen —. Roest Crollius stelt daar: 'Waarde heeft het schrijverschap eerst dan, wanneer het surplus aan uitdrukingsdrang geladen is met een boodschap of met richtlijnen voor anderen en uitwegen aanwijst.'

Liefde en demonie

Te vaag, te zeer vanuit de schrijver gedacht die voor menig lezer toch nog altijd iets te ivorentoren(t)achtigs heeft, in dezelfde flaptekst kan men o.a. ook lezen: 'In — Dagboek van Sara en andere verhalen — leidt Roest Crollius ons binnen in het leven van figuren die door de omstandigheden gedreven worden naar de uiterste rand van de werkelijkheid waar de liefde een demonie is en de dood een bevrijding. Hij toont ons hoe weinig mogelijkheden er voor sommige mensen zijn om uit hun eenzaamheid te geraken en hij vraagt begrip voor de soms onverklaarbare dwanghan-

delingen die de mens in conflict brengen met de maatschappij en die vaak wortelen in het gekwetst zijn van zijn liefde tot de anderen.'

Het — Dagboek van Sara — (titelverhaal) gaat over een vrouw die lelijk is. (...) 'Er is in de hele stad, durf ik wel zeggen, geen vrouw die lelijker is dan ik.'

Wanneer ik op straat loop onthullen de blikken mij duidelijker dan welke spiegel ook hoe afstotend ik ben. Op kantoor werk ik in een apart vertrek. Men wenst niet voortdurend mijn lelijkheid te aanschouwen. In de tram voel ik hoe men mij aankijkt alsof ik een zelden voorkomende diersoort ben. Ik zie hoe de blikken zich onthutst afwenden. En het ontgaat me niet dat kinderen, wanneer ik in hun buurt kom, ineens ernstig worden en schuw naar mij kijkend gaan fluisteren (...).

Aldus het begin van dit verhaal. Het slot is een korte aantekening van de schrijver: 'Christine Elita Doorman (de ware naam van Sara) benam zich in de nacht van 22 op 23 december 1958 het leven. Zij werd begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Kerkhoflaan te Den Haag. Het origineel van haar aantekeningen is in het bezit van de heer G. Th. van Wützhof te Delft.'

Taal, koel en zakelijk

Het is vrijwel de enige keer dat de taal in — Dagboek van Sara — koel en zakelijk is. Niet zó verwonderlijk wanneer men bedenkt dat de weg die Sara aflegt voordat zij in een psychiatrische inrichting komt, er één is vol gemiste kansen. Ondanks haar lelijkheid nl., krijgt zij een verhouding (haar lichaam is mooi, zij weet dat daar haar ogelijkheid ligt) met de man André. Of zij wel of niet van hem houdt is moeilijk te bepalen, maar voor Sara ook niet zo belangrijk. Het gaat haar om de mogelijkheid eindelijk een kind op de wereld te zetten. Een illusie. Eenmaal samen maakt op bed, blijkt dat het lichaam van André mismaakt is en 'tot geen daad in staat' (pag. 20). Het enige dat nog rest is de dood. André zowel als Sara aanvaarden dat. Op het moment echter dat André Sara en zichzelf het leven wil ontnemen, verschijnt de politie. André wordt gearresteerd, Sara opgesloten in haar eigen kamer. In plaats van met André, slaapt zij in met haar strijklank, die zij ooit, het moet lang geleden zijn, gebruikte om haar blouse te strijken, zich mooi makend voor André. Kort daarna wordt Sara in de inrichting opgenomen, waar zij zoals reeds opgemerkt, uiteindelijk zelfmoord pleegt.

Hoe zij dat doet vindt men niet in dit titelverhaal. Het waarom is aan de lezer om te bepalen. M.i. is het langzaam maar zeker verliezen van elke identiteit één der hoofdoorzaken. Daarnaast het volledig ontbreken van communicatie met de andere patiënten, het niet opkopen tegen het verplegend personeel, en, en waarschijnlijk is dat toch

nog het allerwezenlijkst: Het niet langer accepteren van het eigen lot.

— Dagboek van Sara — is een verhaal van menselijke eenzaamheid, zó triest en ellendig, dat het soms nauwelijks geloofwaardig lijkt.

Behalve — Dagboek van Sara en andere verhalen — dat in 1962 werd bekroond met de novelprijs van de gemeente Amsterdam, zijn in de bundel van Roest Crollius nog vijf verhalen opgenomen.

— Het onderzoek — en — Stadhuis — handelen beide over de benauwende macht van de ambtenarij en over de onmogelijkheid van de mens om wezenlijk voor zichzelf te kiezen respectievelijk zich (daarna) te handhaven. In — Wurg — heeft de liefde bijna alles van de dood, en omgekeerd. In — Badplaats — geneugten — hebben een aantal hotelgasten, eenmaal beseffend dat zij in hun vakantieverblijf zijn opgesloten en geen eten meer krijgen, aanvankelijk wat moeite zich in hun lot te schikken, maar moeten dat uiteindelijk wel, meer dood dan levend als zij zijn. Een geweldig verhaal dat behalve in dit boek, ook in een verzamelbundel science-fiction past.

Menselijke eenzaamheid

— Pianoles —, het laatste en kortste verhaal, onderstreept de menselijke eenzaamheid zó intens dat het slot uit dit verhaal, een pianoleraar realiseert zich dat zijn vrouw een minnaar heeft (deze zit beneden, gezellig bij haar andere verjaardagsvisite) en zijn jeugdige leerlinge haar eigen vriend heeft, m.i. niet melodramatisch genoemd kan worden: (...)

'Hij zag dat zijn vrouw naast haar minnaar zat en groot plezier met hem had. Zijn binnenkomen viel nauwelijks op. Iemand die dichtbij zat wees naar een lege stoel. Maar de pianoleraar verliet snel het vertrek. Hij kon het op dit ogenblik nog niet aan. Hij wilde eerst zichzelf meester worden, want alleen daardoor kon hij de situatie overwinnen. Hij ging naar zijn leskamer waar, heel flauwtjes nog, de geur hing van het meisje. Hij leunde door het raam naar buiten in de warme zomeravond. Voor het huis stonden twee mensen met de armen om elkaar. Toen zijn ogen aan het donker waren gewend herkende hij het meisje. Snel trok hij zich terug, met een harde bons zijn hoofd stotend aan de onderkant van het raam. Hij ging zitten op de stoel waarop het meisje had gezeten, steunde zijn hoofd op zijn handen en wist geen raad van verdriet (...).'

— Dagboek van Sara en andere verhalen — is een navrant boek, waarin maar enkele figuren het in het leven lijken te halen. B. Roest Crollius is een onaangenaam, onbekend, misschien een iets te fantastisch of teveel naar de werkelijkheid strevend schrijver, maar desondanks van een zodanige importantie dat de uitgeverij Contact een juiste daad stelde door deze verhalen (opnieuw) te bundelen.

DICK ZAAL

Aad Veerman de benjamin onder de boks promotors

De Nederlandse bokswereld heeft er sinds januari een nieuwe bokspromotor bij. De dertigjarige Rotterdammer Aad Veerman, zelf eens een talentvol amateur, spotte met alle vaste principes. Hij kwam, zag en overwon. Want tot nu toe trekken zijn programma's in Rotterdam en Den Haag verreweg de meeste toeschouwers. Aad Veerman is 'in' zeggend. Maar tevreden?

'Nee,' stelt hij. 'De NBB — Nederlandse Boksbond — trekt veel te veel van mijn inkomsten af. Als het zo door moet gaan zie ik er geen kans meer voor om goede partijen te organiseren. Ik moet mijn bokscers, goede dan, ook betalen. En is het geen mooie reclame voor de bokssport? Nou dan.'

De komst van Veerman zaaide onrust in de gelederen van de oudere en bekende bokspromotors. Theo Huizenaar en Piet Termeulen, die jarenlang in een rustig tempo wedstrijden organiseerden, voelden zich in korte tijd in een hoek gedreven door deze jeugdige ambitieuze boksliefhebber. En wat belangrijker was, Veerman kreeg de beroepsbokscers op zijn hand. Want ook die zagen dat er met Veerman geld te verdienen was en dat zij in een pittig tempo aan de slag konden blijven. In korte tijd organiseerde hij zes boksprogramma's.

'Een zeer hoog aantal ja,' zegt Veerman. 'Eigenlijk abnormaal hoog voor Nederlandse begrippen. Vijf keer zat ik financieel goed. In Eindhoven werd het een flop. Een financiële flop.'

Aad Veerman heeft veel tegenwerking ondervonden. Men accepteerde hem niet meteen. De angst van de bestaande promotors dat hij snel de macht naar zich toe zou trekken was er reeds voordat Veerman zijn licentie had aangevraagd.

Veerman: 'Toen ik mijn aanvraag voor het promotorschap indiende, gaven ze deze slechts voor een keer. Iets wat volgens de reglementen niet kan. Daarna hebben ze geen bezwaar meer gemaakt toen ze inzagen dat ik toch niet van mijn stuk was te brengen.'

Aad Veerman bleef ook na dat moeilijke begin zijn eigen gang gaan. En de revolutie in de bokswereld was op gang gezet. Aad Veerman was de hoofdman van een jongere generatie die de zaken eens anders wilde gaan aanpakken.

Volksjongen

Aad Veerman is een typische volksjongen. In de specifieke Rotterdamse buurt Crooswijk groeide hij op. Maar Crooswijk leverde meer bokstalent. Bep van Klaveren en Luc van Dam hebben menigmaal de buurt in opschudding gebracht als ze voor geweldige resultaten zorgden. En in die naoorlogse jaren begon Veerman belangstelling voor de bokssport te krijgen.

'Nu beleven we met die Europa Cup

van Feijenoord een voetbalrage. Toen was boksen slechts in tel. Naar gevechten van Van Klaveren en Van Dam kwamen vijftien- tot twintigduizend mensen kijken. Ik herinner me nog het gevecht van Luc van Dam tegen Johnson. Het was op het Sparta-terrein. Ik hoop nog eens dat we dergelijke tijden terugkrijgen.'

Aad Veerman is commercieel genoeg om een goede opzet te vinden voor een dergelijke toekomst. Naast zijn activiteiten als promotor zegt Veerman dat hij een goed lopend in- en exportkantoor heeft.

Zelf zegt hij: 'Ik ben altijd iemand geweest die op het goede moment neus kreeg voor zaakjes. Toen Theo Laseroms uit Amerika terug kwam zag ik handel. We zetten samen drie zaken op en nu het uitstekend loopt ben ik er uit gestapt. Ik hou van nieuwe dingen. Ik kan me niet ergens op vast prikken. Zo ook met mijn programma's. Als de een een succes is geweest moet de ander nog beter worden.'

Weer zin

Dat streven van Veerman om inderdaad betere programma's te brengen, heeft er toe geleid dat Bas van Duivenbode weer lust heeft gekregen om in eigen land in wedstrijden uit te komen. En wat belangrijker voor de bokscers is, zeker voor de profs, de gages zijn hoger.

Veerman heeft over dat punt een duidelijke mening: 'Vroeger werden ze minder betaald en kwamen ze nooit in de ring. Jan Lubbers is daar een mooi voorbeeld van. Hij verdiende het zout niet in de pap. Erger die jongens verloor je voor het profboksen. Ik heb, toen ik met dit werk begon, aan Ajax gedacht. Daar wordt ook goed betaald en wat is het gevolg; ze spelen al jaren aan de top. Het publiek krijgt waar voor zijn geld en de artiesten zijn ook tevreden.'

De oudere garde in de NBB vindt Veerman een revolutionair. De mannen die reeds jarenlang op de overbekende manier hun boterham in deze sport verdienen, zien in hem een groot gevaar. Veerman namelijk heeft lak aan heilige huisjes. Hij geeft lik op stuk en is bereid zelf ook iets te nemen. 'Dat heb ik in de jaren geleerd dat ik zelf nog in de ring stond. Geven en nemen. Eigenlijk heeft dat betrekking op alle facetten in het leven.'

Aad Veerman een nerveuze, nagelkluisende bokspromotor. Nu reeds heeft hij het in zich om de 'macht' naar zich toe te trekken. Veerman echter heeft nog even geduld. 'Je moet niet alles in een klap willen. Als je snel op het hoogste paard zit, donder je ook gauw naar beneden. Ik wil lang blijven zitten, begrijp je.'

WIM JESSE

Aad Veerman

Communes in al hun vormen

Twee maanden geleden verscheen het eerste nummer van een Engelstalig, periodiek verschijnend blad, een commune-bulletin. Een dik pak papier afkomstig uit Gent-België (Jozef Plateaustraat 63). Het is een overzicht van de historie van de communes, van bestaande communes, van mensen die bezig zijn met de opzet van een commune. Een eerste poging om een relatief groot publiek op verantwoorde wijze te activeren-informeren over communes.

Na de boel dubbel vertaald te hebben (uit het Engels, de moeilijke woorden) is een helder overzicht zichtbaar op de mist waarin het verschijnsel commune zit. Ik laat dit periodiek verder met rust. Jan Publiek vindt dat mensen die met/in communes bezig zijn, aan veelwijverij doen, viezerikken zijn, de burgers treiteren door hun verdiende huiselijke rust te willen afpikken, lang haar hebben. Met een ontkenning of afwijzing van dit vooroordeel zijn we er niet. In een on-

beschrijfelijke algemeenheid hebben 'de mensen' gelijk. Commune-mensen hebben lang haar, zijn er op uit om de huiselijke rust ter discussie te stellen (zacht gezegd), ze stofzuigeren niet elke dag van huis en van een 'overstapje' zijn ze niet vies.

Mensen die in/met communes functioneren zijn verwikkeld in grote ideologische conflicten, ze vreten elkaar bijkans op. Zodat twee zaken te onderscheiden zijn. Een levensgroot vooroordeel van het publiek tegen het verschijnsel commune en de conflicten die er zijn tussen mensen die met communes bezig zijn.

Vooroordeel

Het grote vooroordeel is onderdeel van een heel groot vooroordeel van de 'gemiddelde' mens tegen een ieder die zich bezig houdt met het ter discussie stellen van zogenaamde algemene waarden. Het is een tragisch conflict, zeker niet nieuw,

maar wel urgenter dan ooit omdat een stabilisatie van omliggende leefvormen nog nooit zo concreet was. Dat vooroordeel is gebaseerd op twee dingen.

Ten eerste: een gebrek aan communicatie, en ten tweede (min of meer als gevolg op 1) een andere leefopvatting.

Het communicatie-vraagstuk is hanteerbaar omdat onze massa-communicatiemiddelen ter goeder trouw zijn: niet gemanipuleerd worden ten gunste van andere zaken (de diverse concentraties en vuiligheidjes ten spijt).

De wil van de pers om goed te willen informeren is er, alhoewel je je af kunt vragen of de pers die professionele mogelijkheden heeft om de informatie-overdracht zo te regelen dat de informatie ook door komt. Dit is evenwel een verhaal apart, het heeft echter in zoverre met het onderwerp communes te maken dat wanneer de communicatiemiddelen er niet in slagen de mensen die met communes bezig zijn 'over te brengen',

STICHTING HUMANISTISCH OPLEIDING INSTITUUT

In september begint een nieuwe cursus voor de opleiding van:

a. geestelijke raadslieden

b. vormingsleiders

De cursus duurt drie jaar. Gedurende twee jaar worden van september tot en met juni kolleges gegeven in Utrecht, 's zaterdags om de veertien dagen van 14-18 uur. In het derde jaar valt een stage. De cursus houdt er rekening mee dat de cursisten doorgaans een dagtaak vervullen.

Vakken zijn: humanistiek, filosofie, andragogie/pedagogiek, groepswork, kennis van het christendom en de bijbel, kennis van de niet-westerse religies en sociologie. In overleg tussen docenten en cursisten kunnen wijzigingen in het vakkenpakket aangebracht worden.

Vereisten zijn: een middelbare schoolopleiding en enige jaren voortgezette studie. Leeftijd bij voorkeur tussen 25 en 35 jaar. Een humanistische instelling.

Een toelatingscommissie beoordeelt de aanvragen.

Mogelijkheden bestaan voor het vervullen van vrijwillige of professionele taken na afloop van de studie.

Kursusgeld: f 400,- gedurende de eerste twee jaar en f 200,- gedurende het derde jaar.

Inlichtingen en aanvragen bij het Instituut, postbus 114, Oudegracht 152, Utrecht, telefoon (030) 24641.

de discussie over communes in die mistige sfeer blijft zoals die nu is. Waarmee ik niet wil beweren dat die sfeer er dóór de pers is.

Het is wel zo (we moeten met onze beide benen op de grond blijven staan) dat de groepen die bezig zijn met het zoeken van een alternatieve leefvorm nauwelijks geregistreerd zijn (het bovengenoemde bulletin probeert o.m. tot die inventarisatie te komen), weinig of geen contacten met elkaar hebben en wanneer die er al zijn, zijn ze een bron van dermate ernstige en vaak banale meningsverschillen dat ze alleen uit oogpunt van openheid het daglicht verdienen.

Hebben de diverse communes er behoefte aan met elkaar in contact te komen, elkaar te informeren, wat spelregels op te stellen, dit alles beogend te komen tot een vorm van alternatieve leefvorm?

Wat is een commune?

Wat is een commune en wat wil men met een commune?

Een commune is een samenlevingsvorm van tenminste meer dan twee personen die het doel hebben met en bij elkaar te leven. Door dit doel na te streven doorbreken zijn het traditionele gezinsverband. In het oog springende nadelen van dat gezinsverband zijn: de mensen leven in een geïsoleerde woonvorm, die 'onnatuurlijk' is in het licht van de 'onbeperkte' samenleving. In een gezin heeft het individu geen optimale kansen zich te ontplooiën omdat hij toegespitste verantwoordelijkheden m.b.t. één persoon heeft. In een gezin ook, is de kans op een overheersing of een overheerst worden tamelijk groot. Veel van deze nadelen gelden niet voor een samenlevingsverband dat wat breder gericht is dan het gezin. Verantwoordelijkheden kunnen gedeeld worden en de kans op overheersing is onbetwist kleiner. Daar komt bij, als gunstige factor dat het leven in een commune-vorm economisch aantrekkelijker is.

Wat wil men met een commune?

Allereerst kan een commune doel op zich zijn. Mensen kunnen in een commune gaan omdat zij niet in staat zijn met één partner te leven. Met meer mensen kunnen ze zich beter ontplooiën en waarom zou je dan niet met je vrienden bij elkaar blijven. De commune in deze vorm is een zelfstandig deel in de maatschappij die anders gericht is. De mensen van een commune kunnen in zo'n situatie gelukkig zijn, ze kunnen er ook ongelukkig in zijn. Bijvoorbeeld wanneer ze de deur uit gaan en ze geconfronteerd worden met een maatschappij die er wezenlijk anders uitziet. Ik noem de door mij geschetste communevorm, een vrienden-commune. Doel is niet de maatschappij te veranderen maar om, ordinar, met een paar mensen gelukkig te zijn.

Tegenover deze commune-vorm staat de commune die een middel is in een actie tegen de huidige maatschappij. De commune is dan een actiecentrum van waaruit bijvoorbeeld demonstraties gepland worden. Waar een stuk scholing plaats vindt, waar een nieuwe samenlevingsvorm uitgetest wordt. Waar groeps-solidariteit het meestal wint van vriendschap.

Risico van mislukken

In beide communes is de kans op mislukken groot gebleken. Is het risico van het mislukken van een twee-verhouding al niet gering, de kans dat een samenlevingsvorm van meer dan twee personen lukt is nog kleiner. En zoals in twee-verhoudingen, de verhoudingen knappen meestal af door een escalatie van kleinigheden. Niemand heeft zin om af te wassen, iemand geeft het kind van een ander een lel. Botte jaloezie, loonverschil etc. En dit geldt voor beide communevormen. T.a.v. de actiecommune komt er nog bij dat politieke oplossingen flexibel zijn en dat de methodiek van de actie kan verschillen. Daarom heeft een vrienden-commune meer kans van slagen.

Nu is het niet zo dat beide soorten communes tegenover elkaar staan. Het komt de laatste tijd steeds meer voor dat de selectie 'professioneler' wordt. Het is geen mode meer om in een commune te gaan zitten.

Deze trend is niet te danken aan de publiciteit maar meer aan de ervaringen die men inmiddels opdeed en toch ook wel 'n stuk humanisering bij de mensen die in eerste opzet geloofden dat een aktiedoel voldoende was om een geslaagde samenlevingsvorm te vinden.

Tot nu toe heb ik het bij het overlevingsproces steeds gehad over de personen en niet over de omstandigheden die beslissen over een al of niet slagen. Die omstandigheden concentreren zich vooral op het probleem van de leefwoonruimte.

Het woningbestand laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Voor communes is in ons land geen plaats. De huizen die gebouwd worden, zijn voor het gezinnetje. Per persoon, per leeftijd een aantal vierkante meters. Huizen worden alleen maar verhuurd aan gehuwden. Een muur wegbreken is er niet bij. Blijven over de oude huizen. De huiseigenaars, die liever niet aan woon-gemeenschappen verhuizen, vragen krankzinnig hoge huren. Ze leggen flinke beperkingen op en verzaken het onderhoud...

Er is moed voor nodig om alleen al te komen tot een gedachtenwisseling over een samenlevingsvorm die niet gebaseerd is op het gezin. Doet men de stap dan dient beseft te worden dat 'stappen' voor ieder mens verschillend is.

HENK WILLEMSE

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets voelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vult het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

(Voor de Marine geldt een aparte regeling.)

Ondergetekende

..... (naam, voorletters, rang)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegd te

..... (landmacht/luchtmacht)

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Verbond in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

..... Handtekening:

CARTOONS

